

УДК 342.12

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Чуб А.В., слухач ад'юнктури та докторантури
Національна академія внутрішніх справ

У статті вивчено поняття та правові підстави застосування деяких заходів забезпечення кримінального провадження, визначено процесуальні та організаційні проблеми їх проведення.

Ключові слова: заходи забезпечення кримінального провадження, тимчасовий доступ до речей і документів, арешт майна.

В статье изучены понятие и правовые основания применения некоторых мер обеспечения уголовного производства, определены процессуальные и организационные проблемы их проведения.

Ключевые слова: меры обеспечения уголовного производства, временный доступ к вещам и документам, арест имущества.

Chub A.V. LEGAL GROUNDS MAINTENANCE ACTION OF CRIMINAL PROCEEDINGS

The article explored the concept and the legal basis of some measures to ensure the application of the criminal proceedings, identified procedural and organizational problems of their conduct.

Key words: measures to ensure the criminal proceedings, temporary access to things and documents, seizure of property.

Постановка проблеми. Проаналізувавши статистичні дані заходів забезпечення кримінального провадження, застосованих із квітня 2014 року по березень 2015 року, ми вважаємо, що найбільш поширеними заходами забезпечення кримінального провадження є тимчасовий доступ до речей і документів, а також тримання під вартою. Накладення грошового стягнення та тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом є не такими «популярними». Водночас незначною є кількість розглянутих клопотань про застосування таких заходів забезпечення кримінального провадження, як особиста порука, накладення грошового стягнення [1].

Заходи забезпечення кримінального провадження (заходи кримінально-процесуального примусу) – це передбачені кримінально-процесуальним законом процесуальні засоби державно-правового примусу, що застосовуються уповноваженими на те органами (посадовими особами), які здійснюють кримінальне провадження, у чітко визначеному законом порядку стосовно осіб, які залучаються до кримінально-процесуальної діяльності, для запобігання та припинення їхніх неправомірних дій, забезпечення виявлення та закріплення доказів із метою досягнення дієвості кримінального провадження [5].

Виклад основного матеріалу. Підставами для застосування заходів забезпечення кримінального провадження Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) визначає існування обґрунтованої підозри щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступе-

ня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання в права та свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора; може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається з клопотанням.

При цьому слід враховувати, що обов'язок доведення існування зазначених обставин КПК України покладає на слідчого, прокурора, який звертається з відповідним клопотанням.

З огляду на те, що поняття «обґрунтована підозра» не визначене в національному законодавстві, та зважаючи на положення, закріплені в ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [2], слідчим суддям слід враховувати позицію Європейського суду з прав людини, відображену, зокрема, у пункті 175 рішення від 21 квітня 2011 року в справі «Нечипорук і Йонкало проти України», відповідно до якої термін «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення (п. 32 Series A № 182 рішення в справі «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року). Мета затримання для допиту полягає в сприянні розслідуванню злочину через підтвердження або спростування підозр, які стали підставою для затримання (п. 55, Series A № 300-A рішення в справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» від 28 жовтня 1994 року). Однак

вимога, що підозра має ґрунтуватись на обґрунтованих підставах, є значною частиною гарантії недопущення свавільного затримання та тримання під вартою. Більше того, за відсутності обґрунтованої підозри особа не може бути за жодних обставин затримана або взята під варту з метою примушення її зізнатися в злочині, свідчити проти інших осіб або з метою отримання від неї фактів чи інформації, які можуть служити підставою для обґрунтованої підозри (п. 48 рішення у справі «Чеботарі проти Молдови» № 35615/06 від 13 листопада 2007 року) [7; 1].

Водночас КПК України встановлює загальне положення, відповідно до якого для оцінки потреб досудового розслідування слідчий суддя або суд зобов'язаний врахувати можливість без застосованого заходу забезпечення кримінального провадження отримати речі та документи, які можуть бути використані під час судового розгляду для встановлення обставин у кримінальному провадженні.

Клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження подається до місцевого загального суду, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. Такі клопотання розглядаються слідчим суддею, який визначається автоматизованою системою документообігу суду в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 35 КПК України (незалежно від того, який слідчий суддя розглядав інші клопотання в цьому ж кримінальному провадженні). У разі проведення досудового розслідування слідчою групою керівник відповідного органу досудового розслідування постановою про створення слідчої групи повинен визначити місце проведення досудового розслідування, і саме за ним визначається територіальна юрисдикція суду [4].

Під час розгляду питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження сторони кримінального провадження повинні подати слідчому судді або суду докази обставин, на які вони посилаються.

За результатами розгляду клопотання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження слідчий суддя вправі постановити ухвалу: 1) про задоволення клопотання; 2) про відмову в задоволенні клопотання; 3) про повернення його для усунення недоліків, якщо клопотання подано слідчому судді без додержання вимог, визначених відповідною нормою КПК України. Зокрема, прокурору повертається клопотання про застосування тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом та про відсторонення від посади, якщо воно подано без додержання вимог

ст. ст. 150 та 155 КПК України відповідно (ч. 3 ст. 151, ч. 2 ст. 156 КПК України), прокурору чи цивільному позивачу, якщо клопотання про арешт майна не відповідає вимогам ст. 171 КПК України (ч. 3 ст. 172 КПК України) [4].

За клопотанням прокурора слідчий суддя відповідно до строку досудового розслідування може продовжити застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема відсторонення від посади, тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом та запобіжні заходи. Останні можуть бути продовжені в межах строку досудового розслідування до шести місяців у кримінальному провадженні щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості та до 12 місяців – щодо тяжких та особливо тяжких злочинів.

Під час вирішення питання про застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження слід враховувати, що рішення про фіксацію розгляду клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування приймає слідчий суддя, суд. За клопотанням учасників процесуальної дії застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим [1].

Також під час розгляду аналізованої категорії клопотань слідчим суддею варто зважати на те, що відсутність обов'язку фіксування процесу розгляду таких клопотань за допомогою технічних заходів не позбавляє секретаря судового засідання обов'язку вести журнал судового засідання. Однак результати аналізу судової практики свідчать про існування випадків фіксування розгляду слідчим суддею клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження в протоколі, а також застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження без відповідного клопотання про це.

Висновки. Так, розглядаючи клопотання про тимчасовий доступ до роздруківки фотоспостереження або носіїв інформації з відеоспостереженням банкомату в АТ «О.» у кримінальному провадженні за заявою С. за фактом крадіжки гаманця, у якому знаходились банківські картки, слідчим суддею Якимівського райсуду Запорізької області розгляд клопотання зафіксовано в протоколі судового засідання. Наявність таких випадків свідчить про те, що слідчі судді не завжди дотримуються вимог КПК України щодо способів фіксування кримінального провадження [1].

Відповідно до наказу Державної судової адміністрації України від 1 червня 2013 року № 73 [6], який розроблено також відповідно до вимог ч. 1 ст. 135 КПК України, звер-

таємо увагу на необхідності використання під час розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження певного порядку надсилання учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження Вищим спеціалізованим судом України від 7 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sc.gov.ua>.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 2 грудня 2012 року № 3477-15 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К. : Хрінком Інтер, 1996. – 80 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 січня 2012 року ВР № 4656-6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / [О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.] ; за заг.ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – Т. 1. – 2012. – 768 с.
6. Про реалізацію пілотного проекту щодо надсилання судами SMS-повідомлень учасникам судового процесу : Наказ Державної судової адміністрації України від 1 червня 2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-realizaciyu-pilotnogo-proektu-shodo-nadsilannja-sudamis-doc144496.html>.
7. Рішення Європейського суду з прав людини від 21 квітня 2011 року в справі «Нечипорук і Йонкало проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_683.
8. Судова влада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vo.ks.court.gov.ua/sud2104/161861/>.